

Ngòi bút của anh đã trở thành “tù nhân” của những giá trị mang theo từ quê hương và bị giam cầm trong “chợ đêm” của “thiên đường” với những giá trị và giá trị của Mĩ. Hòa nhập không dễ dàng những quen thuộc nhưng cũng không thể. Đó chính là sự “lên đênh” trong chính tâm hồn những người nhập cư...

Báo cho người bạn, tôi sắp sang Mĩ làm việc dài dài, anh tròn mắt “Ồ Việt Nam, công việc tốt, nhà cửa đầy đủ, nơi người bạn quen, không hiểu còn đi kiếm tiền làm gì. Hâm quá rồi”. Trong suy nghĩ của anh, sang Mĩ chỉ vì tìm kiếm cuộc sống mới. Thỉnh thoảng, học sinh của Columbus thám hiểm châu Mĩ rồi thú vị, tôi quyết định đi cho biết mùi vị xã hội tìm vàng.

Tên Hà Nội đầy khói bụi, còi xe ồn ào, không khí ẩm ướt của vùng nhiệt đới, sau 26 giờ bay đến Washington DC, cảm giác như từ cánh cửa ngút ngàn của hệ thống giao thông Quốc gia bước vào một khách sạn có đầy đủ hòa mát lạnh.

Xuống sân bay quốc tế Dulles đã thấy những cây Mĩ hiên ra như trong mơ. Rừng cây xanh mát hai bên đường, những bông hoa rực rỡ dưới nắng vàng. Đoàn xe hơi tấp nập chờ đợi dài như vô tận. Nhìn sang Virginia, những tòa nhà cao tầng lấp lánh soi bóng bên dòng sông Potomac êm đềm trong chiều tà. Thấp thoáng những biệt thự trong rừng như các tích và những thảm cỏ xanh mướt. Bữa trưa yên tĩnh và không khí trong lành. “Giấc mơ Mĩ” và “thiên đường” này quả có thật, ít nhất là cảm giác của tôi lúc đó.

Như bao người bạn khác, tôi đến đất nước này và nghĩ sẽ có một thời gian, học hỏi kinh nghiệm, trao đổi tiếng Anh và quay về. Gặp người bạn Pháp, ông tâm sự: “Tôi từ đây sáu tháng để công tác và muốn nâng cao trình độ tiếng Anh. Những người bạn sau 15 năm nay, tôi vẫn đang học... tiếng Mĩ”. Theo ông, Hoa Kỳ là cõi thiên đường với chợ đêm và nghệ thuật ngòi bút, người nhập cư bước vào, khó thoát khỏi vòng kim cô của American Dream.

Số đa dạng của Hợp Chúng Quốc

Gặp người đồng nghiệp Mỹ đã từng trao đổi email trước đó, anh thản nhiên hỏi tôi “Anh từ nước nào đây, Thái Lan hay Trung Quốc?”. Tôi nhìn anh ta không chớp mắt: “Cha tôi này nghĩ mình là hành tinh khác đến chăng?” với cảm giác niềm tự hào dân tộc bùng nổ.

Nhưng thêm vài tuần, tôi phát hiện, người Mỹ bình dân không quan tâm đến nước nào tôi. Nếu biết tôi Việt Nam, đôi người còn hỏi, hình như đó còn chiến tranh. Số vô tâm của người Mỹ và ngu ngốc của một ai đó là hết sức bình thường. Có thể, bản thân hay dòng tộc là người nhập cư, hoặc người Mỹ thu nhập “toàn cầu”.

Kể từ năm 1620, khi chuyển tị nạn hành hương đầu tiên của người Anh đến New York đến nay, ngày ngày vẫn có hàng ngàn người nhập cư. Thời gian đầu tiên là người Anh, người Âu, rồi dân tộc từ châu Phi, châu Á, và sau gần 400 năm đã làm nên Hợp Chúng Quốc Hoa Kỳ với hơn 305 triệu dân.

Trong dòng người đó, số người Việt ta cũng đáng kể, khoảng 1.5 triệu người Việt. Họ sống rải rác ở nhiều bang trong đó có phần lớn tập trung ở California và Texas. Khoảng 30-40 ngàn người Việt, phần đông có học vấn cao và công việc tốt ở

Virginia

và

Maryland

, thành phố

Washington

DC

.

Ở đây, mọi người Việt có sự phân biệt chủng tộc và nhiều người không gặp ai. Thậm chí gia đình Việt nào cũng có thể nghe được một câu chuyện và sự hiểu biết sao họ quên bỏ với vùng đất mới.

**Người nhập cư và “giấc mơ Mỹ” (American Dream)**

Đến M là n đầu tiên, b n s b choáng ng p b i đ t n c r ng l n, n p s ng v n minh công nghiệp v i n n khoa h c k thu t tiên ti n. T Đông sang Tây có b n múi gi khác nhau v i 50 bang, riêng bang California đã có di n tích h n Vi t Nam ta. Ng i nh p c đ n t các qu c gia nghèo, b t k ngu n g c nào, cao sang hay th p kém, t gi i th ng l u hay ng i bán ph c a Sài Gòn x a, đ u th a nh n “gi c m M” là có th t.

N u so sánh v i quê nhà, t ng i y tá, lái xe, công nhân xây d ng đ n nh ng nhân viên ngân hàng hay qu n lý cao c p, thu nh p t i đây nh m . V i th ch tam quy n phân l p đ i s giám sát c a quy n l c th t là báo chí, cu c s ng x s này khá an toàn vì lu t pháp th ng tôn, l ng b ng cao, ch đ b o hi m t t, h u trí đ m b o, giáo d c mi n phí cho h c sinh ph thông, và c v n đ t do, dân ch , quy n con ng i.

Nhi u ng i đã nai l ng ra làm vi c mong có ti n đ tr l i. Anh ch quán trên đ ng Pennsylvania k r ng, anh đi làm v văn phòng, t 9 gi sáng đ n 6 gi chi u, đi th ng t i qu y bar bán r u giúp v bán ph kèm pizza và 2 gi sáng m i v đ n nhà. Có vài ng i giúp vi c theo gi nh ng hai v ch ng v n lo t mua hàng, n u n ng đ n r a bát. Cu i tu n g n nh th c tr ng đ m vì khách đông. Ma l c c m làm gi u đã giúp h không c m th y m t m i. Th t h nh phúc khi làm ra c a c i b ng chính s c lao đ ng và đ c đ n đáp x ng đáng.

Chăm ch , gi i giang và chuyên nghiệp s không bao gi m t vi c, cu c s ng đ c đ m b o và th m trí tr thành gi u có. Nhà c a xe h i đ c vay tr góp. Sau vài ch c năm lao đ ng l ng thi n có th làm ch ngôi nhà n a tri u đô la. Nh ng ng i m t vi c làm, vô gia c hay ăn xin h u h t là l i bi ng, tr m c p b tù t i và không bi t l ng s c mình trong chi tiêu, m i ra nông n i đó.

Tôi g p m t bác làm công vi c hành chính c quan, ra đi t 20 năm tr c. Tuy có b ng lu t th i Sài Gòn (cũ) nh ng sang đây lúc đã x chi u nên bác nh n nh ng vi c l ng th p đ nuôi ba đ a con. V n năng đ ng, t hai bàn tay tr ng, bác đã gây đ ng m t gia đình r t đàng hoàng bên Virginia. Ba đ a con t t nghiệp đ i h c, có b ng k s và bác s đang hành ngh v i l ng r t cao.

Bác tâm s “ Vi t Nam, có l tôi s ch đ s c cho m t đ a vào đ i h c. Sang đây có ch đ vay ti n cho con vào đ i h c nên chúng m i đ c b ng c p tiêu chu n qu c t dù nhà nghèo”. S ph n đ y bác sang m t b n b khác. K di u thay, bác th c hi n gi c m c a mình v i m t

Cái nghề hát sáo bình thường tôi mới xa lạ. Đối với tôi, bác chính là thành phần trong American Dream.

Còn biết bao nhiêu nghề mới Việt thành công khác. Có người vào Nhà Trồng làm công nhân hay làm ông chủ giàu có ở Silicon Valley. Phần đông người Việt Nam vẫn yêu lao động, chịu khó làm ăn đã đành chứ bên Mỹ yên ổn và hòa nhập với xã hội dễ dàng.

### Giá trị Mỹ - American Values

Nếu hỏi giá trị cốt lõi của "con Rồng cháu Tiên", không phải ai cũng trả lời được. Tuy nhiên, để trả lời câu hỏi "Giá trị Mỹ là gì?" rất dễ, nhưng trả lời lại rất khó và phức tạp. Tiến sĩ Thomas Grouling (Trung tâm nghiên cứu quốc tế, Đại học Drake) gói gọn trong mấy từ: Cá nhân, giáo dục, gia đình và riêng tư (individualism, education, the family and privacy). Ngoài ra, phải kể đến từ do cá nhân, tôn giáo cánh sinh, cộng đồng, cộng hòa bình đẳng, vật chất, thời gian là tiền bạc hay khả năng cạnh tranh không khoan nhượng.

Đối với người Mỹ, vai trò cá nhân rất quan trọng. Nó được thể hiện trong cách xã hội phát triển, trong giáo dục, sinh hoạt gia đình, văn hóa và đức luật pháp họ. Các công ty gia đình hay của cá nhân đã đóng vai trò lớn trong nền kinh tế. "Làm ông chủ của chính mình" là một trong những "giá trị Mỹ" đáng ngưỡng mộ.

Đến trường học, học sinh học tập một phần nhờ trên laptop, còn lại sự phụ thuộc vào gia đình, ngoài xã hội, thông qua các buổi đi thực tế, trao đổi và phân tích. Mọi trường học có một tiêu chuẩn riêng, gia đình có thể tham gia vào chương trình dạy và học cho các em. Câu nói nổi tiếng "Bố có thể trở thành bất kỳ ai" đã giúp cho nền giáo dục được định hướng theo phong cách tự do, hoàn thiện bản thân để trở thành người tốt nhất có thể, phát triển tài năng và vì thế đóng góp cho xã hội và quốc gia. Để đạt được không câu nói bằng công minh là phải có khả năng, nên đã tạo ra thiên tài tin học như Bill Gates hay Steve Jobs, không thể nghĩ đến học, nhưng giàu có nhờ tài năng.

Nghe tôi nói gia đình là nền tảng của xã hội quả không sai. Nhưng, trong gia đình, bố mẹ được con cái tôn trọng và nghe lời, con cái có thể tranh luận với bố mẹ một cách bình đẳng. Bố mẹ vào phòng con phải gõ cửa. Có nhiều cách dạy con "muốn nói ngoa làm cha mà nói", nhưng người Mỹ không chấp nhận cách sống hay quỵn lý áp đặt. Cha mẹ muốn khuyên con đi đâu gì không thể ra lệnh hay cấm rầy mà phải "đàm phán" khéo léo đến khi đạt được ý.

Đến ch&#i nhà b&#n bè, b&#n s&# đ&# c đón tiếp thân mật và b&# o “c&# t&# nhiên nh&# i nhà”. Họ tôn trọng s&# i&# a ch&# n cá nhân nên ít khi g&# p th&# c ăn cho khách mà ch&# gi&# i thích, món này có th&# t bò, món kia thêm rau b&# p c&# i. Khách n&# a đêm i&# c t&# i&# nh tìm đ&# ăn hay ra hi&#n ng&# i m&# t mình cũng không ai h&# i t&# i sao.

Tôn trọng ch&# n riêng t&# là m&# t “giá tr&# M&# ” khác. Nó th&# hi&# n t&# trong cách b&# trí các phòng trong ngôi nhà đ&# n quan h&# gia đình, b&# n bè và xã h&# i. Khu nhà i&# th&# ng đ&# c thi&# t k&# trong môi tr&# ng cây xanh và tĩnh i&# ng tuy&# t di&# u, xe c&# ít ch&# y qua. Ng&# i trong nhà liên i&# c internet v&# i th&# gi&# i c&# ngày không b&# ai qu&# y hay làm i&# n.

Câu chào đ&# n gi&# n “Hello” không kèm theo nh&# ng câu h&# i nh&# i Vi&# tNam ta đ&# làm khách ú&# ki&# u: “Bác năm nay bao nhiêu, i&# ng có khá không, ch&# nhà đi làm ch&# a?”. M&# t s&# ng&# i M&# không có gia đình, th&# ng nuôi súc v&# t nh&# chó, mèo, nên không thích ai h&# i v&# con cái hay b&# n đ&# i. G&# p dân “bóng”, i&# chào “Hi” vô th&# ng vô ph&# t s&# tránh ph&# i ch&# n cách chào “ch&# ” hay “anh”.

i&# n&# c M&# , cái “tôi” trong m&# i con ng&# i chính là đ&# ng i&# c c&# a thành công. Ng&# i M&# luôn i&# c quan vào ngày mai và tin r&# ng m&# i vi&# c s&# i&# n. Cách nhìn luôn h&# ng t&# i t&# ng lai đã giúp xã h&# i t&# n b&# trong khoa h&# c, y t&# và công ngh&# mà các qu&# gia khác đôi lúc ch&# n&# m m&# .

Ng&# i đ&# n M&# và mang theo văn hóa riêng v&# n đ&# c chào đón vì họ tôn trọng b&# n ng&# con ng&# i, “b&# n là b&# n, tôi là tôi và c&# hai làm nên chúng ta”. B&# n có th&# giúp văn hóa c&# a h&# thêm phong phú, gi&# ng nh&# ng&# i M&# cũng tìm cách gây i&# nh h&# ng v&# i b&# n. Họ coi vi&# c giúp đ&# ng&# i khác là đ&# o đ&# c và trách nhi&# m.

Khu ch&# Eden hay Bolsa c&# a ng&# i Vi&# t, ph&# T&# u c&# a ng&# i Hoa, chùa chi&# n c&# a đ&# o Ph&# t hay thánh đ&# ng H&# i giáo đ&# c tôn trọng nh&# nh&# ng siêu th&# M&# hay nhà th&# Thiên Chúa giáo. S&# đa đ&# ng v&# dân t&# c, văn hóa, phong t&# c và nh&# ng b&# n ng&# riêng c&# a t&# ng ng&# i đã góp ph&# n phong phú thêm cho American Values.

**“M&# c b&# y” trên “thiên đ&# ng”**

Ng&#i b&#n x&# Bangladesh cho tôi xem câu chuyện “M&#c b&#y trên thiên đ&#ng” (cùng tên m&#t b&# phim M&#), vì t&# s&# ph&#n nh&#ng ng&#i nh&#p c&# đ&#n t&# chính t&# qu&#c anh. Bài báo mô t&# m&#t ng&#i nh&#p c&# l&#n tu&#i b&# m&#t n&#i gi&#ng xé trong lòng “t&#m thân phiêu b&#t x&# ng&#i nh&#ng h&#n &# quê nhà”.

Có &# câu chuyện trên đúng v&#i b&#t k&# ng&#i b&# quê h&#ng x&# s&# ra đi khi đã tr&#ng thành, n&#i chôn rau c&#t r&#n đã ăn sâu vào trái tim. Đó chính là cu&#c đ&#u tranh trong lòng khi màn đêm buông xu&#ng nh&# ng&#i Vi&#t &# Cali nh&# sông H&#ng êm đ&#m x&# Hu&#, hay b&#n B&#ch Đ&#ng nh&#n nh&#p &# Sài Gòn.

V&#a mu&#n &# l&#i đ&# con cái đ&#c h&#c hành trong h&# th&#ng giáo đ&#c thu&#c lo&#i tiên ti&#n nh&#t th&# gi&#i, ki&#m thêm ti&#n, h&#ng môi tr&#ng t&# do c&#a x&# s&# mà b&#n ngã con ng&#i đ&#c tôn tr&#ng l&#i v&#a mu&#n đ&#a con v&#n là ng&#i Vi&#t Nam, nói hai th&# ti&#ng. Mong con nh&# M&# nh&#ng l&#i mu&#n chúng bi&#t khoanh tay chào, ăn c&#m bi&#t m&#i, g&#i “đ&#” b&#o “vâng”.

Cách giáo đ&#c và văn hóa ph&#ng Tây th&#ng nu&#t ch&#ng th&# h&# t&#ng lai c&#a nh&#ng ng&#i nh&#p c&#. H&#u h&#t, l&#n lên th&# h&# tr&# s&# không bi&#t n&#i b&# m&# sinh ra &# đâu, th&#m chí xem tivi, báo chí th&#y cách đ&#i x&# b&#t công, chúng s&#n sàng ra đ&#ng bi&#u tình và mang “giá tr&# M&#” áp đ&#t vào chính t&# qu&#c c&#a cha ông. Trong gia đình ki&#u dân hay có nh&#ng cu&#c tranh lu&#n n&#y l&#a, xung đ&#t văn hóa và nh&#ng giá tr&# truy&#n th&#ng mà ph&#n th&#ng thu&#c v&# th&# h&# đã sinh ra trên đ&#t M&#.

Th&# h&# tr&# &#y l&#n lên cùng ba má v&# thăm Sài Gòn v&#i ti&#ng Vi&#t l&#m b&#m. Th&#y chó ch&#y rộng đ&#nh ôm mà không bi&#t có th&# b&# c&#n. Tuy nhiên, các cháu có m&#t n&#n văn hóa “công dân toàn c&#u”. Thuy&#t ph&#c h&# v&# c&#i ngu&#n v&#i tình yêu quê h&#ng thì đó l&#i tr&# thành kho báu mà ng&#i M&# t&#ng “không” cho đ&#t n&#c.

B&# m&# x&# Á châu th&#ng không thích con gái yêu ng&#i da m&#u. Tuy nhiên, cô gái l&#i đ&#c giáo đ&#c “phân bi&#t ch&#ng t&#c là đi&#u c&#m k&#” nên v&#n ôm anh da đen hay M&# Tây C&#. Ph&# huynh dành ng&#m ng&#i: “K&# cha chúng mày”.

Ng&#i nh&#p c&# đ&# thành “tù nhân” c&#a nh&#ng giá tr&# mang theo t&# quê h&#ng và b&# giam trong

“cơm bèo” của thiên đường với những giá trị và “giấc mơ M”. Hòa nhập không dễ mà quên hẳn những gì cũ thì cũng không thể. Đó chính là sự “lên đênh” trong chính tâm hồn những người nhập cư.

Rất nhiều người sau khi đã có việc làm và thu nhập ổn định, bắt đầu quen với cách sống của người bản xứ. Họ mua nhà, sắm xe rồi các tiện nghi, kéo theo trải dài ngân hàng trong thời gian 20-30 năm, cuối cùng chính họ không thể rời khỏi vòng quay cuộc sống đó. Sự mất số tiền đã đầu tư nên họ phải cố gắng lý giải việc làm, kiếm thêm và cuối cùng kết thúc trong cái “bèo ngọt ngào” của đời sống đô la.

Con cái và thế hệ lại của chúng cũng là nguyên nhân khác dẫn đến biến mất “giấc mơ” của chúng ta. Để nh cho con học một hai năm rồi về nước, những học cũng nhận ra nền giáo dục ở đây là niềm mơ ước của bao người ở quê nhà, nên thời gian trôi đi, những đứa trẻ lớn lên và chuyển từ quê cũng mang theo. Anh bạn tôi gọi đùa chúng là “quần giáo” của cha mẹ ở “thiên đường”.

Hàng năm, biến năm triệu người Việt tha hương gọi hàng chục triệu đô la giúp thân nhân trong nước. Nếu biết rằng, kiếm được tiền ở nước ngoài, tiền kiếm được và, tiền không ít mở hội và nước mới, sự đánh giá được họ từ bỏ lòng của họ với quê hương. Và cũng nên hiểu thêm nỗi giận xé trong tâm can mỗi người nơi viễn xứ.

Ai đó mong đến Mỹ để hưởng thụ mà không phải làm gì, nên chuồn bỏ túi tiền để tham gia đám vô gia cư. Để nh họ lại hay phong bì cho nhanh việc sự kết thúc trong trại giam. Không phải người nhập cư nào cũng may mắn tìm được “giấc mơ M”. Đất nước này không nghĩ rằng những gì cũ cũng rất công bằng cho tất cả mọi người.

Nếu không có tài hay chút may mắn có thể thành người sống chui lủi, làm những công việc rồi một đến một ngày kia bắt đầu xuýt. Người chỉ thuê trả công thấp vì dân nhập cư thân phận, ngôn ngữ yếu, lại không nắm được luật pháp, dẫu biết bản cá nhân phải tuân thủ. Người ta nói, luật pháp Mỹ rất công minh khi có nhu cầu thuê luật sư hoặc bị bắt...luật. Nếu không, sống ở nơi luật lệ nghiêm ngặt thật hèn.

Những ngày nào mới đến, đứng trên nóc Trung tâm Kennedy ngắm DC lúc chiều buông, tôi chợt nhớ quê đến nao lòng, khi nhìn một trái cây lớn phía Tây xa xa và thòm thèm a sự quay về. Năm năm

## Nôc M - “Cm b y ng t ngào”

T&#225;c Gi&#7843;: Hi u Minh

Th&#7913; Ba, 18 Th&#225;ng 11 N&#259;m 2008 12:08

---

đã qua, tôi l m hi u chính mình cũng đang vùng v y trong cái “b y vô hình” ch n này. S nh t m t ngày kia, c u con trai tôi cũng s h i đ ng h ng Vi t: “Quý ông là ng i Lào hay Nh t”.

M i l n g i đ i n v quê, câu h i ngh n ngào đ u tiên c a m tôi: “Bao gi đ a các cháu v thăm nhà” ho c: “Con c v , à nhà c m cháo có nhau h n là gi u sang n i đ t khách. M th ng nh các cháu l m”. B i t m già không còn nhi u th i gian trên trái đ t này, nh ng vì con cái, công vi c và vài th c ám d n i đây nên tôi l n c n n i lòng “k ng i đ i” khi h a li u: “Con s v ”.

M i ngày có hàng tri u ng i mu n đ n nôc M nh tôi đã c m thu nào. Ít ai t i “thiên đ ng” l i b đi. Tuy th , khi t i sân bay Dulles, đ ý phía c a xu t c nh cũng th y khá đông ng i. V i m t s ng i, gi c m sang M tìm vàng đôi khi thành ác m ng. V i s khác, không mu n làm “tù nhân” n i đây, nên h quay v tr n gian n i c h ng đ xây thiên đ ng cho chính mình.

Washington DC, 11-2008.